

HISTORY AND THEORY OF LAW AND STATE

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-334-7-1>

MIGRATION LAW IN THE SYSTEM OF UKRAINE'S LAW: THE ISSUE OF CORRELATION WITH OTHER BRANCHES

МІГРАЦІЙНЕ ПРАВО В СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ З ІНШИМИ ГАЛУЗЯМИ

Bedrii M. M. Бедрій М. М.

*Candidate of Science of Law (PhD),
Associate Professor, Attorney at Law,
Associate Professor of the Department of
History of the State, Law and Political-
Legal Doctrines of the Law Faculty
Ivan Franko National University of Lviv
Lviv, Ukraine*

*кандидат юридичних наук, доцент,
адвокат,
доцент кафедри історії держави, права
та політико-правових учень
юридичного факультету
Львівський національний університет
імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

Ефективний розвиток національного законодавства і юридичної науки становить запоруку успішної реалізації українських амбіцій європейської та євроатлантичної інтеграції. Серед актуальних питань світового порядку денного є міграційні процеси, які вимагають належної нормативно-правової бази. Відтак, зростає значення галузі міграційного права, яка має відповідати міжнародним стандартам і належно забезпечувати захист прав кожної людини. З огляду на ці обставини проблема місця міграційного права у системі права України є дуже важливою.

Як відомо, системою права є комплекс взаємопов'язаних і взаємодіючих чинних юридичних норм певної держави чи групи держав, логічно розподілених на відносно самостійні частини (галузі та інститути), що характеризуються єдністю й узгодженістю [1, с. 300]. У системі права України міграційне право займає важливе місце, взаємодіючи з багатьма галузями українського права. Аналізуючи цю взаємодію, існує можливість сформулювати найбільш чітке уявлення про місце міграційного права в системі права України.

Насамперед слід мати на увазі, що міграційне право є комплексною галуззю права, тобто такою, що утворилася внаслідок розвитку

комплексного правового інституту (зокрема інституту міграції населення) на стику суміжних галузей права та використовує режими відповідних галузей [1, с. 305]. Хоча комплексна галузь права у переважній частині складається з норм інших (основних) галузей права, вона також повинна містити у своєму складі низку норм, притаманних саме цій комплексній галузі права (наприклад, норми-дефініції, норми-принципи, тощо) [2, с. 30]. Це характерно і міграційному праву, що увібрало в себе норми адміністративного, цивільного, міжнародного, трудового та інших галузей права, але водночас містить і власні норми.

Найбільш тісним видається функціональний зв'язок між міграційним і адміністративним правом, адже міграційне право перейняло від нього найбільшу кількість норм та інститутів. Йдеться зокрема про адміністративно-правовий інститут публічного управління міграцією населення, адміністративну відповідальність за порушення міграційного законодавства, адміністративно-правовий статус мігрантів тощо. Міграційне право розвиває та конкретизує відповідні адміністративно-правові норми, уточнює порядок здійснення адміністративних процедур і надання публічних послуг населенню щодо міграції. Міграційно-правові норми деталізують встановлені адміністративним правом організацію, структуру, компетенцію та повноваження органів публічного управління у сфері міграції населення – Кабінету Міністрів України, міністерств, Державної міграційної служби України, Державної прикордонної служби України та ін.

Конституція України є основним законом держави, а тому в ній закладені положення, що мають фундаментальне значення у тому числі для міграційних правовідносин. Конституційно-правове регулювання поширюється на ті суспільні відносини, які відбуваються щодо реалізації конституційного статусу людини і громадянина (а відтак мігранта), забезпечення права людини на свободу пересування і вільний вибір місця проживання, права громадянина України на повернення на Батьківщину тощо. Конституційні положення закріплюють правові норми стосовно громадянства, національного режиму, правового статусу громадян України, іноземців, осіб без громадянства і біженців, основні засади діяльності держави та її органів. У міграційно-правових нормах розвиваються і деталізуються положення Конституції України та інших джерел конституційного права щодо пріоритетності діяльності держави у сфері забезпечення прав і свобод людини та громадянина, їх обов'язків і взаємної відповідальності [3, с. 144].

Кримінальне право покликане здійснювати правову охорону легальних суспільних відносин, до яких належать і міграційні правовідносини. Тому Кримінальний кодекс визначає кримінальну

відповідальність за вчинення суспільно-небезпечених діянь у сфері міграції населення. Він містить такі склади кримінальних правопорушень як перетинання державного кордону України з терористичною метою (ст. 258⁶), незаконне переправлення осіб через державний кордон України (ст. 332), порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї (ст. 332¹), незаконне перетинання державного кордону України (ст. 332²) тощо [4].

Головною точною взаємодією міграційного та цивільного права є свобода пересування. Саме вказана можливість створює умови для існування і належного функціонування міграційного права. Право на свободу пересування та вільний вибір місця проживання гарантується і конкретизується цивільним законодавством України. Крім того, Цивільний кодекс України регулює майнові та особисті немайнові правовідносини, учасниками яких є не тільки громадяни нашої держави, але й іноземці та особи без громадянства.

З огляду на те, що міжнародне право регулює насамперед відносини між державами, питання міграції населення займають у ньому важливу нішу. Відтак, існує декілька міжгалузевих інститутів на стику міграційного та міжнародного права – інститути притулку, реадмісії, репатріації тощо. Наявність багатьох норм на стику міграційного та міжнародного права дозволили С. Чеховичу припустити про наявність двох окремих підсистем – міграційного права України та міжнародного міграційного права. При чому, міжнародне міграційне право здійснює важливий вплив на розвиток внутрішнього міграційного права України [5, с. 4]. У міжнародному праві є чинними низка конвенцій (наприклад, Конвенція про статус біженців 1951 р.), дво- та багатосторонніх угод між державами, які регулюють питання міграції.

Пунктом перетину міграційного та трудового права є правовий інститут трудової міграції, який охоплює правове регулювання як відносин за участю громадян України, що працюють за кордоном (насамперед закон «Про зовнішню трудову міграцію» [6]), так і відносин іноземців, які працюють в Україні (дозвіл на працевлаштування в Україні, належні умови праці тощо). Важливе місце у ньому займає проблема реінтеграції трудових мігрантів, які повернулися в Україну. Із цього також випливає співвідношення міграційного права та права соціального забезпечення, адже соціального захисту потребують як українці за кордоном, так і іноземці в Україні. Складним питанням є також взаємне зарахування державами страхового стажу мігранта для одержання пенсії, яке вирішується двосторонніми міждержавними угодами.

У зв'язку з поширенням тенденції стосовно укладання шлюбів між іноземцями та громадянами України особливої актуальності на сьогодні набуває врегулювання їхніх сімейно-правових відносин, а також необхідність всебічного захисту від запобігання порушення прав і можливих зловживань з боку шлюбних агентств та інших організацій [3, с. 145]. На стику міграційного та сімейного права також перебувають питання про дозвіл батьків на виїзд дитини за кордон, їхній супровід дитини при міграції, вибору прізвища та імені дитини іноземця, відсутності по-батькові та ін.

Спільним для міграційного та медичного права є правовий інститут медичного туризму, норми якого регулюють суспільні відносини, що виникають під час поїздки за кордон для одержання медичних послуг. Стан цієї сфери правового регулювання в Україні потребує вдосконалення, адже існує попит на відповідні послуги з боку іноземців (особливо до початку війни). Аналогічно присутній інтерес громадян України, які в низці випадків потребують діагностики та лікування за кордоном. Натомість нормативно-правова база для вказаних відносин є недостатньою [7].

Як у межах одної держави, так і поміж кількома державами мають можливість мігрувати не тільки люди (фізичні особи), але й також переміщуються юридичні особи. Міграційне право регулює лише пересування фізичних осіб, а натомість релокацію юридичних осіб регулює господарське право (інколи також корпоративне право). Оскільки ці процеси інколи супроводжують одне одного – наприклад, підприємство переміщується разом з працівниками – то і відповідно взаємодіють міграційне та господарське право. Подібною є взаємодія міграційного та митного права, адже товари переміщуються через державний кордон, як правило, спільно з людьми, які їх везуть.

Таким чином, міграційне право займає позицію комплексної галузі, що активно розвивається, у чинній системі права України. Комплексний характер спричиняє більш тісний зв'язок міграційного права з галузями, з якими у нього є спільні норми та інститути. Однак більшою чи меншою мірою міграційне право взаємодіє з усіма галузями українського права та міжнародним правом.

Література:

1. Скакун О. Ф. Теорія права і держави. Київ: Алерта, 2014. 524 с.
2. Хряпченко В. П. Розуміння комплексних галузей українського права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. «Право»*. 2016. Вип. 36. Т. 1. С. 27–32.

3. Макарчук В. В. Місце міграційного права в системі права України. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 70. С. 142–147.
4. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3064>.
5. Чехович С. Б. Елементарний курс міграційного права України: Конспект лекцій. Київ, 2004. 216 с.
6. Про зовнішню трудову міграцію: закон України від 5 листопада 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-19#Text>.
7. Гнедик Є.С. Медичний туризм як вид господарської діяльності: проблеми нормативно-правового визначення. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 6. Том 2. С. 18–22.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-334-7-2>

METHODOLOGY OF THE DOCTRINE OF DUE JUDICIAL PROCEDURE

МЕТОДОЛОГІЯ ДОКТРИНИ НАЛЕЖНОЇ СУДОВОЇ ПРОЦЕДУРИ

Burdeyniy Yu. I. Бурдейний Ю. І.

*Postgraduate Student at the Department of
Procedural Law
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National
University
Chernivtsi, Ukraine*

*аспірант кафедри процесуального права
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

Як відомо, наукове пізнання здійснюється на двох рівнях – теоретичному та, залежному від нього, – емпіричному. Не є винятком і наукове пізнання у правових дослідженнях, зокрема пізнання методології доктрини «належної судової процедури». Втім, у юридичній літературі сьогодення, окрім емпіричного та теоретичного рівнів наукового пізнання, інколи виокремлюються ще один самостійний рівень – метатеоретичний (за іншою термінологією – світоглядний, або парадигмальний), який є передумовою як теоретичного, так і емпіричного наукового пізнання та визначається світоглядом дослідника. Проблема функціонування судової влади в Україні завжди була та залишається актуальною для науковців, практиків, загалом і для правотворення, і для правозастосування. І чи не найвагомішою площиною організації судоустрою та здійснення судочинства є